

Viața economică a Cioroiului Nou în epoca romană este reliefată în capitolele: *Cuptoare de ars țigle, cărămizi și olane, officina lui Ambiurus* (p. 20); *Atelierul ceramic* (p. 20–21); *Prelucrarea metalelor* (p. 21–22); *Prelucrarea osului și cornului* (p. 22) și *Circulația monetară* (p. 23). Și în cadrul acestor rânduri se observă o puternică viață economică doar în prima jumătate a secolului III d.Hr., majoritatea artefactelor oferind o datare în acest sens. Viața religioasă (p. 23) zugrăvită prin enumerarea zeităților atestate epigrafic sau iconografic aici indică o intensă locuire a zonei. Totuși nu putem să nu remarcăm că lipsește din lista zeităților pomenite Castor, divinitate foarte populară în armată, ce face parte din cultul Dioscurilor, și care este bine reprezentată în inscripțiile romane de la Cioroiul Nou, una din inscripții fiind greșit completată, nr. 9 din catalog, lectura cea mai probabilă fiind: ...c]asto[r.../...ex] viso fe[cit].

*Teritoriul rural al așezării și fortificației romane de la Cioroiul Nou* (p. 24–25) pagini în care sunt cuprinse toate descoperirile din jurul Cioroiului Nou precum și *considerațiile finale* la care ajunge autorul (p. 25–26) recomandă situl arheologic de epocă romană de la Cioroiul Nou drept unul foarte important nu doar pentru Oltenia ci și pentru istoria provinciei Dacia și a Imperiului Roman în epoca anarhiei militare. Construirea unei *statio* militare în acest loc indică faptul că încă dinaintea invaziei carpilor și goșilor lui Kniva existau încercări ale barbarilor de a ajunge la sudul Dunării prin Oltenia, ocolind zonele bine apărate de cele două legiuni ale Moesiei Inferior de la Novae și Durostorum. Catalogul (p. 27–57) care însoțește cartea, textul tradus și în limba engleză (p. 118–174) precum și bogatul material ilustrativ (p. 59–117; p. 181–199) face lectura mai facilă și mai ușor de înțeles.

CĂLIN TIMOC  
Universitatea de Vest din Timișoara,  
Facultatea de Litere, Teologie și Istorie  
Bd. Vasile Pârvan, nr. 4  
e-mail: [calintimoc@gmail.com](mailto:calintimoc@gmail.com)

**Hedy M-Kiss, *Textile istorice din colecția Muzeului Banatului Timișoara, secolele XVIII–XIX*, Timișoara, 2009.**

Volumul „Textile istorice” al autoarei Hedy M-Kiss<sup>1</sup> se încadrează în eforturile deosebit de merituase ale conducerii muzeului, de a pune la dispoziția cititorilor și a cercetătorilor patrimoniul mai puțin cunoscut al instituției. Primele încercări în direcția evidenței și valorificării acestor colecții au fost făcute de către autorul acestor rânduri, muzeograf la Secția de Istorie între anii 1975–1985, prin elaborarea fișelor științifice și prin realizarea expozițiilor temporare „Sigilii din Banat” (1981) și „Breslele din Banat” (1983). Din convorbirile mai recente, purtate cu conducerea Muzeului Banatului, am înțeles că la ora actuală nimeni nu mai cunoaște locul de păstrare al acestor fișe, dispărute fără nici-o urmă pe parcursul deceniilor trecute. Acest fapt adevărește afirmația colegilor, care deja la vremea întocmirii fișelor și-au exprimat părerea (intemeiată, după cum ne demonstrează și cazul de la Muzeul Banatului) că, în lipsa unui control serios, fără respectarea normelor elementare ale eticii cercetării științifice, documentația poate să fie folosită abuziv de persoane neautorizate.

Revenind la cartea doamnei Hedy Kiss, cele 90 de piese, textile mai vechi și mai noi, sunt prezentate în 6 grupe principale, dintre care – din punctul de vedere al istoriei moderne a Banatului – cele mai valoroase aparțin celor din primele două grupe. Toate piesele catalogului sunt prezentate în condiții artistice remarcabile. Competentă este și analiza pieselor din punct de vedere al cerințelor legate de conservarea, depozitarea și punerea în valoare pentru circuitul public al colecției. Nefiind specialist în domeniul restaurării textilelor, nu am competența de a comenta aceste aspecte specifice legate de piesele în discuție și nu mă pronunț nici asupra metodelor necesare păstrării și conservării viitoare ale colecției. Observațiile mele se vor referi mai ales la încadrarea, cum a formulat autoarea „*datarea posibilă*”, a primelor două piese, precum și la prezentarea unor date suplimentare legate de unele steaguri din prima grupă. Datele similare ale autoarei, referitoare la piesele din grupa a doua, ale steagurilor de bresle și cele ale asociațiilor industriale sunt mai complete. Ele au fost preluate de doamna Hedy Kiss și de redactorul volumului, dr. Andrei Kiss, fără avizul meu, în condiții străine de etica științifică, din manuscrisul subsemnatului depus pentru publicare la Muzeul Banatului din Timișoara.

<sup>1</sup> M-Kiss, Hedy, *Textile istorice din colecția Muzeului Banatului Timișoara, secolele XVIII–XIX*, Timișoara, 2009.

Revenind asupra celor două piese din prima grupă a textilelor istorice, afirmația, sau cel puțin presupunerea, că **piesa nr. 1**, *Drapel de luptă turcesc, 1716*, să fi fost „o captură de război din 1716”<sup>2</sup> este o aberație. O simplă privire asupra materialului steagului, pânză de duzină de producție industrială, în comparație cu piesele provenite de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, ar fi trebuit să dea de gândit unei specialiste în domeniul textilelor, cum se pretinde a fi autoarea. Mai departe, o consultare simplă a inventarului vechi al Muzeului Banatului de la poziția nr. 5.201, ar fi arătat că piesa prezentată de autoare drept „captură” din anul 1716 este de fapt prada de război a regimentului Nr. 61 (K.u.k. Infanterie-Regiment Nr. 61 – regimentul orașului Timișoara în perioada dualistă), obținută cu ocazia luptelor de la Dubosnica (Bosnia) în anul 1878. Statul dualist austro-ungar după acest război – în urma aprobării congresului de la Berlin (13 iunie – 13 iulie 1878) – a primit spre administrare temporară Bosnia și Herțegovina. În ciuda „mandatului” european, populația musulmană a provinciilor amintite a depus o rezistență demnă de semnalat față de trupele austro-ungare.

În istoria regimentului Nr. 61, au fost consemnate cu lux de amănunte evenimentele din seara zilei de 11 august 1878, când un grup de 400 de bosniaci, între care și călăreți, au atacat pozițiile companiilor 8 și 9 ale regimentului amintit. În timpul atacului, la 100 de metri față de poziția companiei a 8-a, calul lovit al portdrapelului bosniac a îngropat călărețul. Caporalul Emerich Setulic, de la compania 8 a regimentului Nr. 61, s-a apropiat de purtătorul steagului și după o scurtă luptă, soldată cu moartea călărețului bosniac, a capturat drapelul. Pentru acest fapt, caporalul Setulic a fost avansat și distins cu Medalia de Aur Clasa I pentru Vitejie (Goldene Tapferkeits Medaille erste Klasse)<sup>3</sup>. Interesante ni se par diferențele dintre traducerea textului de pe drapel în versiunea din 1892, „Bewunderung nie irdischen Glanz, sonst bist du verloren”, „Den träger erhalte Gott”, și „Noi ți-am dat ție o biruință învderată” „Dacă Allah va face să izbândești nimeni nu vă va putea birui” în textul prezentat de Hedy Kiss<sup>4</sup>.

O datare penibilă se poate constata și în cazul **steagului nr. 2**, „*Steagul unității armate italiene din garnizoana Timișoara... și stema stilizată a familiei*

*Eugen de Savoya*”, după formularea autoarei Hedy Kiss. De fapt steagul, în afara crucii de Savoya – a regiunii istorice situate în sud-estul Franței (alipită Franței în 1860), la granița cu Piemontul italian – nu are nimic cu persoana sau epoca eroului luptei antiotomane din 1716. Crucea, ca semn al Casei de Savoya, al cărei reprezentant era și regele Victor Emanuel al II-lea (1820–1878), realizatorul unității naționale a Italiei, a decorat între 1861–1946 drapelul național al Italiei.

Să mă ierte italienii, dar față de drapelele somptuoase, bogat decorate ale epocii generalului Eugen de Savoya (1663–1736), steagul prezentat este o piesă de duzină, o captură a regimentului timișorean pe frontul italian în timpul primului război mondial. Cele două piese amintite au intrat în proprietatea muzeului, după desființarea regimentului Nr. 61, la sfârșitul anului 1918. (Vezi numerele 5.201 și 5.199 al Registrului general vechi al Muzeului Banatului).

Piesele nr. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 și 12 sunt legate direct de istoria orașului Timișoara, mai precis de cea a gărzilor civile ale acestui oraș, existente la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea.

**Piesele nr. 3 și 6** sunt denumite de autor *Steagul Magistraturii Sârbe și Steagul Magistraturii Germane din Timișoara din anul 1782*. Însă, după cum reiese și din inscripția panglicii piesei nr. 3, cele două steaguri au aparținut de fapt gărzilor civile (nr. 3 celei sârbești, iar nr. 6 celei germane) ale orașului. Despre gărzile civile ale orașului avem primele informații din anul 1738, când o gardă înarmată a cetățenilor sârbi, numărând peste 70 de persoane, împreună cu trupele regulate ale armatei imperiale, a participat la înăbușirea răscoalei populației române din Banat<sup>5</sup>. Conform informațiilor istoricului Felix Milleker, în anul 1739, o altă unitate înarmată, formată din 230 de cetățeni germani și sârbi din Timișoara, a luat parte la luptele duse împotriva turcilor și răsculaților români din zonele Vârșetului<sup>6</sup>. Câțiva ani mai târziu, în timpul războiului de succesiune (1740–1748), atât gărzile civile din Timișoara cât și batalioanele de voluntari din Banat au participat la luptele duse pentru recunoașterea legitimității la tron a împărătesei Maria Terezia. Aceste lupte au fost purtate de Austria, Anglia și Țările de Jos împotriva alianței formate de Prusia, Saxonia, Franța, Suedia, Regatul Napolitan, Palatinatul,

<sup>2</sup> M-Kiss, Hedy, 13.

<sup>3</sup> Hofmann, August von Donnersberg, *Geschichte des k.u.k. Infanterie-Regiments Nr. 61, 1798–1892*, Wien, 1892, 377–379.

<sup>4</sup> M-Kiss, Hedy, 39.

<sup>5</sup> Dr. Marchescu, Antoniu, *Grănicerii bănățeni și comunitatea de avere*, Caransebeș, 1941, 60.

<sup>6</sup> Milleker, Felix, *Versecz szabad. királyi város története*, I, Budapest, 1886, 106–107.

Köln și Bavaria. O dovadă clară pentru constituirea gărzilor civile din Timișoara în deceniile amintite, este și o relatare referitoare la existența în anul 1743 a unui local (restaurant și sediu al gărzilor) în Timișoara, denumit Localul de tir al Cetățenilor (Bürgerliche Schiesshüttenwirtschaft)<sup>7</sup>.

În istoria Moldovei și a Țării Românești existența unor formațiuni militare cetățenești sunt mai bine cunoscute abia din timpul revoluției de la 1848/49. Menirea acestor gărzi, cu o tradiție multiseclară în țările vest-europene, era asigurarea ordinii interioare și apărarea orașelor în caz de pericol extern. Desigur, în alianță cu puterea centrală, gărzile cetățenești au participat din când în când și la operațiuni militare în afara orașelor sau a provinciei respective. În timp de pace, gărzile cetățenești au executat exerciții militare, mai ales trageri cu arma și, defilând în uniformă, constituiau punctul de atracție major al serbărilor religioase și orașenești<sup>8</sup>.

La data de 22 mai 1799, cu ocazia serbărilor organizate în cinstea reînființării Comitatului Timiș, cele două gărzi militare ale cetățenilor din Timișoara au defilat în fața autorităților oficiale împreună cu formațiunile militare staționate în oraș<sup>9</sup>. Formulată în scris, rolul și datoria gărzilor civile din Timișoara îl găsim menționat la punctul 10 al Privilegiului orașului liber regesc, acordat așezării de către împăratul Iosif al II-lea la data de 21 decembrie 1781.

*„În timp de război și în alte circumstanțe primejdioase, cetățenii orașului să se aple în raporturi de bună înțelegere cu comandamentul militar; în caz de nevoie neprevăzută a cetății, în conformitate cu dispozițiile autorităților politice, să apere fortăreața chiar și cu mână armată; să zădărnicească uneltirile și complotările dăunătoare îndreptate împotriva acestora și să denunțe vicleșugurile țesute în secret.”*<sup>10</sup> (Traducere proprie)

Existența steagurilor nr. 3 și 6, prezentate de Hedy Kiss sub denumirea de „*Steagul Magistraturii Sârbe, Timișoara, 1782*” și „*Steagul Magistraturii Germane, Timișoara, 1872*” este strâns legată de

privilegiul orașului. De fapt, piesele aparțineau gărzilor civile ale orașului, ele au fost confecționate cu ocazia reorganizării acestora în preajma ridicării la rangul de oraș liber a Timișoarei și a includerii ei în rândul orașelor libere regești din Ungaria. Reorganizarea gărzilor a fost discutată deja la ședința conducerii provizorie a Primăriei unite, la data de 22 iulie 1782. Ședința, condusă de primarul Peter Delbondio (Delpondio), a hotărât ca gărzile să primească o nouă uniformă și să țină exerciții militare. Pentru defilarea cu ocazia serbărilor de înagurare a orașului, prevăzută pentru data de 16. septembrie 1782, au fost comandate steaguri separate pentru ambele companii. Sub aceste steaguri au defilat la data de 16. septembrie 1782 în fața noului primar, Adam Ingruber, garda germană având 154, iar cea sârbească numărând 118 de membrii<sup>11</sup>. Cele două steaguri și panglicile aferente la data de 5 octombrie 1909 au intrat în patrimoniul muzeului ca donație a orașului Timișoara<sup>12</sup>.

**Steagul nr. 4 și 5** aparțineau probabil gărzilor germane și ilirice din Timișoara în timpul domniei împăratului Franz I (1792–1835), respectiv Iosif al II-lea (1780–1790).

**Steagul nr. 7** a fost folosit de Regimentul Nr. 61 din Timișoara, înființată la data de 25 aprilie 1788. Comandamentul și o parte a regimentului avea sediul la Timișoara, iar o parte, mai precis Batalionul Nr. 51, a fost staționat în Bucovina. Mai târziu toate unitățile subordonate regimentului au fost staționate în Banat. În anul 1881, regimentul a preluat numele țarului Rusiei, Alexandru al III-lea, care a devenit patronul unității. În deceniile războaielor franceze unitățile Regimentului Nr. 61 au fost staționate cu precădere în nordul Italiei. Cele mai mari pierderi – 120 de morți, 33 de dispăruți, 552 de prizonieri și 378 de răniți – ale regimentului s-au înregistrat în luptele de lângă Dresda date între 26–27 august 1813<sup>13</sup>.

**Steagurile nr. 8 și 9** sunt de fapt două piese ale banderilor nobilimii din comitatul Timiș din timpul războaielor napoleoniene. Este cunoscut din literatura de specialitate că între anii 1797–1809 nobilimea din comitatele Timiș, Torontal și Caraș-Severin a participat la 4 insurecții militare, organizate împotriva francezilor<sup>14</sup>. Cele două steaguri prezentate au aparținut banderilor

<sup>7</sup> Baróti, Lajos, *Adattár Délmagyarország XVIII. századi történetéhez*, I (1–4), II. (5–9), *Pótfüzet*, II, Temesvár, 1893–1907, 297.

<sup>8</sup> Reden, Alexander Sixtus, *Oberösterreichs heimliche Regimenter: die Bürger- und Schützenkorps von der Gründung bis zur Gegenwart*, 1, Auflage, Salzburg, Dr.-Haus-Nonntal-Bücherdienst, 1987 și W. Galler, *Schützengilden und Bürgerkorp*, Wien, 1976.

<sup>9</sup> Szentkláray, Jenő, *Száz év Délmagyarország történetéből*, Temesvár, 1882, 351.

<sup>10</sup> Szentkláray, Jenő, *Temesvár* în: Borovszky, Samu, *Temes vármegye és Temesvár története*, Budapest, f. a., 87.

<sup>11</sup> Szentkláray, Temesvár, 91.

<sup>12</sup> *Registrul vechi de inventar* nr. 3931; *Történelmi és Régészeti Értesítő*, Temesvár (TRÉT), 3–4/ 1909, 167–168 și TRÉT 1–2/ 1910, 169; Medeleț Florin, Toma Nicoleta, *Muzeul Banatului. File de cronică I, 1872–1918*, Timișoara, 1997, 91.

<sup>13</sup> Hofmann, August von Donnersberg, *op. cit.*

<sup>14</sup> Hermánn, Győző, *Temes vármegye négy utolsó nemesi felkelése* în: TRÉT, 1911.

nobiliare (3 de infanterie și una de cavalerie) din comitatul Timiș, organizate după hotărârea dietei din septembrie 1800. Cele patru banderii din Timiș, organizate și înzestrate cu armamentul necesar, au ajuns până la Viena fără a participa la luptele împotriva trupelor franceze. Se știe că între timp, după pierderile suferite în bătăliile de la Marengo și Hohenlinden, Curtea de la Viena a semnat la 25 decembrie un armistițiu cu Franța în Steyer, apoi la 9 aprilie, pacea de la Luneville.

Merită să fie amintit faptul că formarea unităților civile în anul 1809 a găsit un ecou deosebit de pozitiv și în rândul populației române din Ardeal și Banat. În comitatele Békés, Arad și Cenad înrolarea românilor a fost inițiată de Vasile Georgevici, Constantin Lucacec și Moise Nicoară<sup>15</sup>. Martorul ocular al evenimentelor, cronicarul Nicolae Stoica de Hațeg, ne relatează că protopopul din Cerneteaz, Vasile Georgevici, singur a adunat o ceată de voluntari compusă din 150 de oameni<sup>16</sup>. Negustorul Petru Malenița, cu domiciliul în suburbia Mehala, a contribuit cu suma de 2.029 florini la înzestrarea voluntarilor, iar episcopul Petru Vidac a trimis un călăreț în banderile timișorene<sup>17</sup>.

**Steagul nr. 10** este o piesă a gărzii cetățenești a populației ilire a orașului Timișoara. Inscripția de pe vârful lăncii confirmă sfințirea steagului la data de 16 aprilie 1816. Chiar dacă inscripția vârfului de lance metalic confirmă sfințirea drapelului la data de 16 aprilie 1816, cred că piesa, împreună cu steagul precedent, nr. 12 (cunoscut datorită unui desen color datând deja din anul 1813), a fost confecționată în perioada anilor de reorganizarea a celor două companii civile ale orașului, imediat după terminarea războaielor franceze. Această prezentare grafică din anul 1813 a steagului Gărzii Civile a cetățenilor germani din Timișoara, ne confirmă existența, cel puțin a steagului nr. 12, deja în anul 1813. Acest desen aflat într-o colecție particulară din München a fost reprodus în catalogul expoziției organizate de Haus der Heimat al Landului Baden-Württemberg din Stuttgart în anul 2002<sup>18</sup>. Pe lângă inscripția de pe steag, „*Der Erste grün uniformirte bürg. Schützen Compagnie*”, pe lancea metalică găsim data confecționării drapelului, anul 1813, și numele ofițerilor gărzii civile: Domnul Franz Krautwaschl, căpitan și comandant

al corpului, Anton Gasteyer căpitan și comandant, Franz König căpitan și Franz Wild locotenent major. (Hauptmann und Schef von Corps Herr Franz Krautwaschl: 2. Hauptmann und Corps Comando Herr Anton Gasteyer: Capitan Herr Franz König: Oberleut. Herr Franz Wild.).

**Steagul nr. 11 și 12.** Steagurile nr. 3 și 6, confecționate în vara anului 1782, s-au uzat pe parcursul deceniilor următoare. În timpul războaielor napoleoniene, când trupele garnizoanei orașului se aflau pe fronturile din Italia sau Austria, a crescut enorm rolul gărzilor civile din Timișoara. Formațiunile deja existente au fost întărite, atât din punct de vedere numeric cât și în privința dotării lor cu armament. Conform rapoartelor din anul 1809 în Timișoara au existat 2 unități ale cetățenilor. Cea al infanteriștilor număra 1.400 de oameni și era formată dintr-un corp sârbesc și german. Corpul german purta uniformă verde cu franjuri aurii ai vânătorilor (Jägerkorps), cel sârbesc avea o uniformă deschisă simplă, asemănătoare cu cea a infanteriștilor imperiali. Corpurile amintite aveau 184 de ofițeri, dintre care 4 ofițeri superiori și 138 de subofițeri, precum și o fanfară militară compusă din 24 de membri. Dintr-un raport, datând din anul 1812, reiese că din cauza uniformelor somptuoase ale corpului german, neînțelegerile dintre corpul iliric și cel german erau la ordinea zilei. Pe lângă cele două corpuri exista și o gardă călare, numărând 100 de persoane provenite în majoritatea lor din rândurile cetățenilor germani ai orașului<sup>19</sup>. Uniformele gărzii călare, semănând cu cele ale dragonilor, erau deosebit de pompoase. Importanța și rolul deosebit al gărzilor timișorene, sublinia și faptul, că în anul 1809, aceste unități au asigurat paza tezaurului imperial, în care se afla și coroana Imperiului Romano-German, depozitat temporar în pivnițele mănăstirii franciscanilor din Timișoara. Desigur, atât membrii gărzilor cât și locuitorii orașului au crezut că în pivnițele franciscanilor au fost păzite piesele Cabinetului de Științe ale Naturii din Viena.

Despre istoria gărzilor cetățenești ale orașului Timișoara din deceniile care au urmat războaielor franceze avem numai date sporadice. Din informațiile lui Jenő Szentkláray cunoaștem că la parada din 13 octombrie 1816, organizată cu ocazia sărbătorilor legate de trecerea a 100 de ani de la eliberarea orașului de sub stăpânirea turcească, pe lângă unitățile militare staționate în Timișoara,

<sup>15</sup> Bocșan, Nicolae, Duma, Mihai și Bona, Petru, *Franța și Banatul 1789–1815*, Reșița, 1994, 41.

<sup>16</sup> Stoica de Hațeg, Nicolae, *Cronica Banatului*, Ed. II, Timișoara, 1981, 300.

<sup>17</sup> Hermann, Győző, *loc. cit.*

<sup>18</sup> „*Dan hier ist beser zu Leben als in dem Schwaben Land/ Pentru că aici este mai bine de trăit decât în Țara Șvabilor*”, Stuttgart, 2002, Hrsg. von Annemarie Röder.

<sup>19</sup> Molnár, András, *Polgárőrségek Magyarországon a napóleoni háborúk idején in: Hadtörténelmi Közlemények*, Budapest, 1992, szeptember, 108–119.

au luat parte și cele două corpuri, corpul sârbesc și corpul german al gărzii cetățenilor<sup>20</sup>.

În colecțiile Muzeului Banatului din Timișoara se păstrează și un Regulament de comportament al Gărzii călare a orașului liber regesc (Verhaltensregeln für das Bürgerliche Cavallerie Corps der Königlichen Freystadt Temesvar) din anul 1822. Actul, în forma unei diplome, legat în catifea roșie, prezintă pe prima pagină desenul colorat al trompetistului, pe pagina a doua imaginea ofițerului, pe pagina a treia figura gardistului gărzii cetățenești din Timișoara. Pe cea de-a patra pagină a actului s-a păstrat numele lui Johann Fiala, cel care a transcris regulamentul (împreună cu lista nominală a gărzii) și despre care noi presupunem că ar fi și autorul desenelor amintite.

**Steagurile nr. 11 și 12** au fost confecționate cu ocazia concursului de tir și a serbărilor legate de acest eveniment din anul 1844 la Timișoara. Cu acest prilej au fost sfințite steagurile noi precum și eșarfele donate de văduva împăratului Franz I, Carolina Augusta. Eșarfele au fost înmânate de soția generalului comandant al garnizoanei Alexander Franz Csorich von Monte Creto

(1772–1847). Împreună cu Franz I, Carolina Augusta (1792–1873) a vizitat în anul 1817 mai multe localități din Banat între care și Timișoara, dar în anul 1844 nu a fost de față la sfințirea drapelelor, așa cum afirmă autoarea<sup>21</sup>. Comandant al gărzilor civile ale orașului Timișoara în anul 1844 era primarul orașului, Johann Nepomuk Preyer. Un portret al lui Preyer purtând uniformă gărzilor a fost publicat de Radegunde Täuber<sup>22</sup>. Atât cele două drapele, cât și panglicile aferente au fost donate Muzeului Banatului de către conducerea primăriei în anul 1909<sup>23</sup>.

La capitolul care prezintă panglicile, la piesa nr. 3, ar merita menționat faptul că panglica a aparținut unei coroane depusă la mormântul pictorului timișorean Károly Brocky (1807–1855) din Londra, la data de 22 mai 1907, de către Societatea Culturală Arany János din Timișoara.

DR. KAKUCS LAJOS  
Ferdinand Stuttmann Str. 7  
D-65428 Rüsselsheim, Germania  
e-mail: [LajosKakucs@online.de](mailto:LajosKakucs@online.de)

<sup>21</sup> M-Kiss Hedy, 11.

<sup>22</sup> Täuber, Radegunde, *Johann Nepomuk Preyer – Ein porträt* in: *Kulturtagung 2005 Sindelfingen*, Stuttgart, 2006, 49.

<sup>23</sup> *TRËT*, 3–4/ 1909, 167–168 și *TRËT*, 1–2/ 1910, 169.

<sup>20</sup> Szentkláray J., 1882, 498.